

УДК 004.332.4:664

*Світлана Крищенко
(старший викладач кафедри «Економіка та підприємництво», Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

*Ірина Гуляєва
(магістр за спеціальністю «Економіка та підприємництво»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті висвітлена сутність фінансового стану підприємства, наведені основні показники оцінки фінансового стану підприємства. Представлені основні прийоми аналізу фінансового стану підприємства. Виявлені шляхи покращення фінансового стану підприємства. Наведена інформаційна база аналізу фінансового стану підприємства. Досліджено методи аналізу фінансового стану, запропоновано заходи фінансової стійкості підприємств в умовах фінансової нестабільності. Визначено основні функціональні складові, що обумовлюють економічну стійкість підприємства та систему заходів, яка забезпечує своєчасне реагування на відхилення від запланованих значень економічної стійкості підприємства. Актуальність теми обумовлена необхідністю ефективного управління діяльністю підприємств в умовах сучасного стану економіки, недосконалістю теоретичного, методичного та законодавчого забезпечення ефективного функціонування підприємств, а також антикризового управління; удосконалення політики держави в галузі оздоровлення реального сектору економіки, що сприятиме підвищенню фінансової безпеки, як окремих вітчизняних підприємств, так і економіки в цілому. Теоретичну і методологічну основу дослідження складають наукові праці і методичні розробки провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. Об'єктом роботи є методика та організація аналізу фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки. Предметом вивчення статті виступають основні групи показників оцінки фінансового стану підприємств.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, фінансова звітність, горизонтальний (часовий) аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів), порівняльний аналіз, факторний аналіз, спеціальний аналіз.

© Крищенко С.О., Гуляєва І.О., 2015

Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2015. Вип. 32

*Светлана Крищенко
(старший преподаватель кафедры «Экономика и предпринимательство», Государственный экономико-технологический университет транспорта)*

*Ирина Гуляева
(магистр по специальности «Экономика и предпринимательство», Государственный экономико-технологический университет транспорта)*

СПОСОБЫ УЛУЧШЕНИЯ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье освещена сущность финансового состояния предприятия, приведены основные показатели оценки финансового состояния предприятия. Представлены основные приемы анализа финансового состояния предприятия. Выявлены пути улучшения финансового состояния предприятия. Приведена информационная база анализа финансового состояния предприятия. Исследованы методы и приемы анализа финансового состояния, предложены меры финансовой устойчивости предприятий в условиях финансовой нестабильности. Определены основные функциональные составляющие, обуславливающих экономическую устойчивость предприятия и систему мероприятий, которая обеспечивает своевременное реагирование на отклонения от запланированных значений экономической устойчивости предприятия. Актуальность темы обусловлена необходимостью эффективного управления деятельностью предприятий в условиях современного состояния экономики, несовершенством теоретического, методического и законодательного обеспечения эффективного функционирования предприятий, а также антикризисного управления; совершенствования политики государства в области оздоровления реального сектора экономики, что будет способствовать повышению финансовой безопасности как отдельных отечественных предприятий, так и экономики в целом. Теоретическую и методологическую основу исследования составляют научные труды и методические разработки ведущих отечественных и зарубежных ученых. Объектом работы является методика и организация анализа финансового состояния предприятия в условиях рыночной экономики. Предметом изучения статьи выступают основные группы показателей оценки финансового состояния предприятий.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, финансовая отчетность, горизонтальный (временной) анализ, вертикальный (структурный) анализ, трендовый анализ, анализ относительных показателей (коэффициентов), сравнительный анализ, факторный анализ, специальный анализ.

Svitlana Kryshchenko
(senior lecturer in «Business and Entrepreneurship», State Economy and Technology University of Transport)

Irina Gulyaeva
(Master in «Economics and Entrepreneurship»
State Economy and Technology University of Transport)

STATE OF INDUSTRIAL FINANCIAL IMPROVEMENT

The article deals with the nature of the financial condition of the company, are key indicators for assessing the financial condition of the company. The basic techniques of financial analysis of the company. Identified ways to improve the financial condition of the company. The following information database analysis of the financial condition of the company. Methods and techniques of financial analysis, the proposed measures of financial stability of enterprises in the financial instability. The main functional components that contribute to the economic stability of the enterprise and measurement system that provides timely response to deviations from the planned values of economic viability. Relevance of the topic due to the need for effective management of enterprises in the current state of the economy, imperfect theoretical, methodological and legislative support for the effective functioning of enterprises and crisis management; improvement of state policy in the field of recovery of the real sector of the economy that will improve the financial security of individual domestic enterprises and the economy as a whole. Theoretical and methodological basis of the study constitute scientific work and methodological development of leading domestic and foreign scientists. The object of this work is technique and organization of financial analysis company in a market economy. The subject of the study articles are the main groups of indicators for assessing the financial situation of enterprises.

Keywords: financial position, financial statements, horizontal (time) analysis, vertical (structural) analysis, trend analysis, analysis of ratios (ratios), comparative analysis, factor analysis, special analysis.

Постановка проблеми. Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємства. Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства. Також, головним завданням кожного підприємства є виявлення шляхів покращення фінансового стану. Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-

господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства. Також, головним завданням кожного підприємства є виявлення шляхів покращення фінансового стану. Отже, тема аналізу та оцінки фінансового стану підприємства є дуже актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам аналізу та поліпшення фінансового стану присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких треба виділити праці Бланка І.О., Олексюка О.С., Ковальова В.В., Стоянової Є.С., Шеремета А.Д., Крейніної М., Альтмана Е., Хелферта Е., Рішара Ж. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для оцінки фінансового стану виникає необхідність в систематичному аналізі фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості. Нестабільність економіки обумовлює необхідність для кожного суб'єкта господарювання постійно шукати шляхи підвищення ефективності своєї діяльності, що потребує знаходження нових управлінських рішень для подолання недоліків.

Мета статті – дослідження сутності фінансового стану підприємства та обґрунтування шляхів покращення фінансового стану, визначення інформаційної бази аналізу фінансового стану та виявлення основних прийомів та показників аналізу фінансового стану підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан підприємства – це одна з найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією всіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [1].

Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найширшому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Таке трактування суті поняття «фінансовий стан» дає змогу розуміти під ним характеристику діяльності підприємства, у якій, як у дзеркалі, знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства, в тому числі й роботи з управління фінансовими ресурсами [2]. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Він характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості та динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні

його стабільного фінансового стану. Отже, фінансовий стан – це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства [3].

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Інформаційною базою аналізу фінансового стану підприємства є фінансова звітність. Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, які складені за даними фінансового обліку з метою надання зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у зручному і зрозумілому вигляді для прийняття цими користувачами певних ділових рішень.

Метою фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Фінансова звітність містить:

- 1) Баланс (Форма №1);
- 2) Звіт про фінансові результати;
- 3) Звіт про рух грошових коштів;
- 4) Звіт про власний капітал;
- 5) Примітки до фінансової звітності.

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства опрацювала певні прийоми його здійснення. Виділяють такі основні прийоми аналізу:

1) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. У балансі – показники на кінець періоду з показниками на початок року. У Звіті про фінансові результати – показники звітного періоду з показниками попереднього періоду тощо;

2) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури показників для оцінки впливу різних факторів на кінцевий результат. У балансі підприємства за показником структури складові ранжуються і визначаються найвагоміші складові на вплив зміни валюти балансу. У звіті про фінансові результати визначається складову кожної статті в загальній сумі виручки, що використовується при порівняльному аналізі, а також при побудові прогнозних фінансових звітів;

3) трендовий аналіз – обов'язковим є наявність інформації за певний ретроспективний період, що дозволяє вивчити основні тенденції динаміки показників. На основі екстраполяції визначається перспективне значення основних показників, а також прогнозується перспективний аналіз фінансового стану;

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими даними балансу підприємства, звіту про фінансові результати та інших форм

звітності. Дані відношення характеризують певний фінансовий стан: аналіз показників ліквідності; аналіз структури джерел засобів; аналіз обороту оборотних коштів (робочого, функціонуючого капіталу; оборотності капіталу та трансформації активів; ділової активності (оборот дебіторської та кредиторської заборгованостей, ресурсовіддачі); аналіз рентабельності (загальної рентабельності та рентабельності капіталу); аналіз ефективності використання майна; аналіз позицій підприємства на ринку цінних паперів;

5) порівняльний аналіз – для визначення реального фінансового стану підприємства необхідно провести порівняння із розрахунковими показниками, із середніми галузевими, із показниками конкурентів;

6) факторний аналіз – проводиться для визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. Проводиться за допомогою моделювання (детермінованого та стохастичного);

7) спеціальний аналіз – прогноз наявних грошей, аналіз взаємозв'язку прибутку – обсягу реалізації – ціни, аналіз руху грошових коштів тощо [4].

До основних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, належать такі:

А. Показники оцінки майнового стану

1. Сума господарських коштів, що їх підприємство має у розпорядженні. Цей показник дає загальну вартісну оцінку активів, які перебувають на балансі підприємства. Зростання цього показника свідчить про збільшення майнового потенціалу підприємства.

2. Питома вага активної частини основних засобів. Згідно з нормативними документами під активною частиною основних засобів розуміють машини, обладнання і транспортні засоби. Зростання цього показника в динаміці – позитивна тенденція.

3. Коефіцієнт зносу основних засобів. Показник характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. Використовується в аналізі для характеристики стану основних засобів. Доповненням цього показника є так званий коефіцієнт придатності.

4. Коефіцієнт оновлення основних засобів. Показує, яку частину наявних на кінець звітного періоду основних засобів становлять нові основні засоби.

5. Коефіцієнт вибуття основних засобів. Показує, яка частина основних засобів, з котрими підприємство почало діяльність у звітному періоді, вибула з причини зносу та з інших причин.

Б. Оцінка ліквідності та платоспроможності

1. Величина власного капіталу (функціонуючий капітал). Характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства (тобто активів, які мають період обороту менше ніж один рік). Цей розрахунковий показник залежить як від структури активів, так і від структури джерел коштів. Показник має особливо важливе значення для підприємств. Зростання цього показника в динаміці – позитивна тенденція.

2. Маневреність грошових коштів. Зростання цього показника в динаміці – позитивна тенденція.

3. Коефіцієнт покриття загальний. Характеризує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань. Для нормального функціонування підприємства цей показник має бути більшим за одиницю. Зростання його – позитивна тенденція. Орієнтовне значення показника підприємство встановлює самостійно. Воно залежатиме від щоденної потреби підприємства у вільних грошових ресурсах.

4. Коефіцієнт швидкої ліквідності. Аналогічний коефіцієнта покриття, але обчислюється за вужчим колом поточних активів (з розрахунку виключають найменш ліквідну їх частину – виробничі запаси).

5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності). Він є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Рекомендована нижня межа цього показника – 0,2.

6. Частина власних оборотних коштів у покритті запасів. Це вартість запасів, яка покривається власними оборотними коштами. Має велике значення для підприємств торгівлі. Рекомендована нижня межа цього показника – 50%

7. Коефіцієнт покриття запасів. Розраховується як співвідношення величини стабільних джерел покриття запасів і суми запасів. Якщо значення цього показника є меншим за одиницю, то поточний фінансовий стан підприємства вважають недостатньо стійким.

В. Показники оцінки фінансової стійкості

Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства – забезпечення стабільності його діяльності в майбутньому. Вона пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, його залежністю від кредиторів та інвесторів.

1. Коефіцієнт концентрації власного капіталу характеризує частку власності самого підприємства у загальній сумі коштів, інвестованих у його діяльність. Чим вищий цей коефіцієнт, то більш фінансово стійким і незалежним від кредиторів є підприємство. Доповненням до цього показника є коефіцієнт концентрації залученого (позикового капіталу). Сума обох коефіцієнтів дорівнює 1 (чи 100%).

2. Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього показника. Коли його значення наближається до 1 (чи 100%), це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство.

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку вкладено в оборотні кошти, а яку капіталізовано.

4. Коефіцієнт довгострокових вкладень показує, яку частину основних коштів та інших позаоборотних активів профінансовано зовнішніми інвесторами, тобто яка частина належить їм, а не власникам підприємства.

5. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника – негативна тенденція, яка означає, що підприємство починає все сильніше залежати від зовнішніх інвесторів.

6. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів. Зростання цього показника в динаміці також свідчить про посилення залежності підприємства від кредиторів, тобто про зниження його фінансової стійкості.[5]. Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовного аналізу всіх складових його діяльності [6].

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків.

Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- 1) збільшення виручки від реалізації;
- 2) продажу частини основних фондів;
- 3) рефінансування дебіторської заборгованості.

Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок:

- 1) зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції;
- 2) зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку.

Основним заходом покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації. В свою чергу розмір виручки від реалізації залежить від:

- 1) обсягів реалізації продукції;
- 2) ціни одиниці продукції, що реалізується [6].

Щоб збільшити обсяги реалізації, треба максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок покупцям, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами. Не існує для всіх підприємств єдиного рецепту збільшення обсягів реалізації. Тип заходів залежить від особливостей конкретного підприємства та обраної ним стратегії маркетингу.

Також одним із важливих шляхів удосконалення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це:

- 1) проведення реструктуризації активів підприємства;
- 2) сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- 3) перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства [7].

Внутрішні резерви підприємства складаються з явних та прихованих. Виявлення явних резервів здійснюється через ліквідацію: витрат окремих видів ресурсів, перевищення норм їх витрачання. Особливу увагу слід звернути на приховані резерви. Приховані резерви – частина капіталу, що ніяк не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною вартістю. Шляхами покращення фінансового стану підприємства через виявлення прихованих резервів є: здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у робочому процесі; використання зворотного лізингу. Одним з основних напрямів пошуку резервів є зменшення вихідних грошових потоків через зниження собівартості продукції та витрат, джерелом покриття яких є прибуток. На кожному підприємстві, залежно від його особливостей, можуть бути різними набір факторів, які впливають на собівартість [8].

Висновки і пропозиції. Отже, фінансовий стан є найважливішою характеристикою ділової активності й надійності підприємства. Він визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективного реалізації економічних інтересів як самого підприємства, так і його партнерів. Тому за умов ринкової економіки істотно підвищився інтерес учасників економічного процесу до об'єктивної та вірогідної інформації про фінансовий стан підприємства. Покращення фінансового стану підприємства можливе шляхом підвищення результативності розміщення та використання ресурсів підприємства. При цьому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів, при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності. Проте, потрібно звернути увагу на те, що для кожного підприємства необхідно обирати індивідуальні шляхи для покращення фінансового стану та усунення недоліків в його бізнес-процесах. Задовільний фінансовий стан є найважливішою характеристикою діяльності підприємства, яка відображає конкурентоспро-

можність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, оцінює якою мірою гарантовані економічні процеси самого підприємства та його партнерів за фінансовими та іншими відносинами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В. І. Головка, В. А. Мінченко, В. М. Шарманська. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 446 с.
2. Смачило В. В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В. В. Смачило, Ю. В. Бутникова // Економічний простір: збірник наукових праць. – 2008. – №20/2. – С. 35-40.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія.
4. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. // Економіка держави. – К., 2010. – №1. – С. 61-62 .
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств.
6. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. // Економіка держави. – К., 2010. – №1. – С. 61-62 .
7. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства. // Економіка, фінанси, право. – К., 2009. – №7. – С. 26-29 .
8. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства. // Актуальні проблеми економіки. – К., 2009. – №9. – С. 92-100 .

REFERENCES

1. V. Golovko, V.A. Minchenko, V.M. Sharmanska. *Fsnansovo-economicchna diyalnist pidpryemstva* [The financial and economic activities of the company, control, analysis and security]. K.: Centre textbooks, 2006. – 446 p.
2. V.V. Smachylo, V. Butnykova. *Otsinca finansovoyi stiykosty pidpryemstv* [Assessing financial stability Tax]. Economic Space: Collected Works. – 2008. – №20 / 2. – P. 35-40.
3. Mocherny S.V. *Econimichna teoriya* [Economic theory].
4. Karpenko G.V. *Shlyahy udosconalennya finansovogo stanu pidpryemstva* [Ways to improve the financial condition of the company.]. The economy. – K., 2010. – №1. – S. 61– 62.
5. Podderohin A.M. *Finansy pidpryemstv* [Finance Companies]
6. G.V. Karpenko *Shlyahy udosconalennya finansovogo stanu pidpryemstva* [Ways to improve the financial condition of the company.]. The economy. – K., 2010. – №1. – S. 61-62.
7. Marcin V.S. [The reliability, solvency and financial stability - the main components of assessing the financial condition of the company.]. Business, Finance, Law. – K., 2009. – №7. – S. 26-29.
8. Obuschak T.A. *Sutnist finansovogo stanu pidpryemstva* [The essence of the financial condition of the company. Actual problems of economy. – K., 2009. – №9. – S. 92-100.